

CIVAK Û JIYAN

SERETAYÎ

2

2019/2020

AMADEKAR

Ev pirtûk ji aliyê:
Komîteya civak û jiyana ve
hatiye amadekirin.

LÊVEGER

- Komîteya Şopandinê
- Komîteya Fotoşopê
- Komîteya Redekneyê

Ev pirtûk ji aliyê Saziya Minhacan ve, wek
pirtûka wanedayînê, ji bo dibistanan hatiye
pejirandin.

NAVEROK

VEBÛNA DIBISTANÊ.....	7
NASKIRINA DIBISTANÊ.....	9
DI DIBISTANÊ DE FÊRÎ ÇI DIBIN?.....	10
DIBISTAN	12
EM HEV NAS BIKIN	14
REFÊN ME	17
PAQIJIYA REFÊ.....	18
BIKARANÎNA AMÛRÊN PERWERDEYÊ.....	20
PÊŞÎ GUHDARKIN E.....	22
AXÊVERÊ SERKEFTÎ	23
TÊKILIYÊN XWENDEKARAN	24
XWENDIN.....	26
LÎSTIN.....	27
PÎVANÊN DIBISTANAN	28
JI BO JIYANA BIEWLE, PÎVANÊN TRAFIKÊ PÊK BÎNIN	29
ROJÊN DIYAR	32
CEJNA DAYÎKÊ.....	35
EZ MEZIN BÛM.....	38
PLANKIRINA DEMA XWE.....	42
ALÎKARÎ	44
JIYANA MALBATA ME.....	48
JIYANA TENDURIST	51
NEXWEŞXANE.....	54
EM LAŞÊ XWE NAS BIKIN	57
EM PÊNC LEBATÊN XWE NAS BIKIN	59
EM ALIYAN NAS BIKIN.....	60
DÎTINA ALIYAN	62
DEMJIMÊR.....	66
EM MEHAN NAS BIKIN	71

DEMSAL	72
EM DEMSALAN NAS BIKIN	73
BUHAR.....	73
HAVÎN.....	75
PAYÎZ.....	76
ZIVISTAN	77
EM LI KU DERÊ DIJÎN.....	80
JİYANA DERDORA ME	84
CEJIN	90
CEJNÊN CIVAKÎ	91
CEJINÊN OLÎ	93
CEJNÊN NETEWÎ	95
AMADEKARIYÊN CEJINAN	97
MIN LI CEJINÊ ÇI KIR	98
KEVNEŞOPIYA ME	100
TEKNOLOJÎ Ê RAGIHANDIN	102

WANE 1

VEBÛNA DIBISTANÊ

ARMANCÊN WANEYÊ
Naskirin û hezkirina dibistanê

Navê min Arîn e. Îsal ez ê refa duyem bixwînim. Beriya vebûna dibistanê bi heftiyekê, ez bi dê û bavê xwe re çûm bazarê; wan ji min re çente, kincên dibistanê û amûrên pêwîst kirîn.

Roja ku dibistan vebû, ez sibehê zû ji xewê rabûm. Min dest û rûyên xwe şûştin, porê xwe şeh kir û di amadekirina taştê de, ez bi dayîka xwe re bûm alîkar. Piştî min bi malbata xwe re taştê xwar, diranên xwe şûştin, çenteyê xwe amade kir û bi coş ji malê derketim.

Cîrana me Zîlan jî xwe amade kiribû û derketibû ser rê. Me silav da hev û em bi hev re çûn dibistanê.

Dema min mamoste û hevalên xwe di baxçeyê dibistanê de dîtî, ez pir kêfxweş bûm.

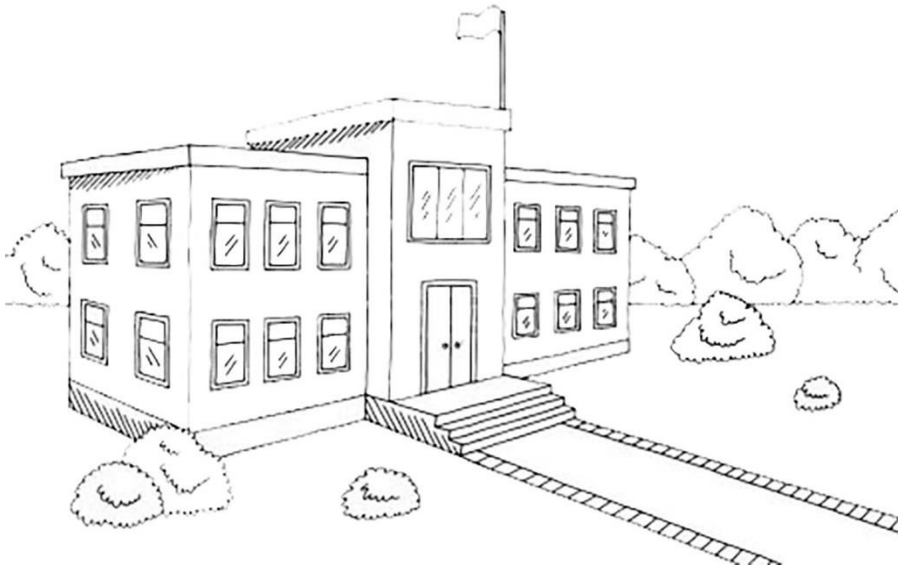
Birêveberiya dibistana me, ji bo sala xwendinê ya nû bi axaftinekê em pêşwaz kirin û serkeftin ji me re xwestin. Piştî birêveberiyê axaftina xwe bi dawî kir, em bi rêk û pêk derbasî refên xwe yên nû bûn.

WANE 2

NASKIRINA DIBISTANÊ

★ Bîne bîra xwe li derdora dibistana me, çi heye?

★ Dibistana li jêr, rengîn bike.

Dibistana me, nêzî mala me ye, di kolana şehîd Xebat de ye. Navê dibistana me Ehmedê Xanî ye. Li aliyekî dibistanê gulistanek heye, li aliyê din firoşgehek heye. Saziya Malbatên Şehîdan li pêşiya dibistana me ye û hin avahiyên nû derdora dibistana me tên avakirin.

Dibistana me du qat in û baxçeyê wê fireh e. Di baxçeyê dibistanê de mamoste û xwendekaran darên cur bi cur çandine. Her wiha qadeke lîstokê jî tê de heye.

WANE 3

DI DIBISTANÊ DE FÊRÎ ÇI DIBIN?

Li kantona me, zarokên ku temenê wan dibin 6 sal, navê xwe tomar dikin û diçin dibistana seretayî. Xwendina seretayî 6 sal e. Em di dibistanên seretayî de fêrî xwendin û nivîsînê dibin.

Kêrhatiyên nû, zanist û hînbûn, baş bi min re bi pêş dikevin. Ez ji xwendinê pir hez dikim. Pirtûkên xwe bi rêk û pêk dixwînim. Bi vî awayî kêrhatiyên xwe bi pêş dixim û zanistên xwe bilind dikim. Hevalên min jî ji xwendinê hez dikin û zanista wan jî, bi pêş dikeve.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Xwendina seretayî çend sal e?
- 2.** Beriya dibistan vebe, we çî amade kir?
- 3.** Li derdora dibistana we çî heye? xêz bike.
- 4.** Navê dibistana we çî ye?

Helbest

DIBISTAN

Destpêk bi navê Yezdan

Ev e diçim dibistan

Divê êdî bixwînim

Bo rastiye bibînim

Da her tiştî bizanim

Heya ku pê bikanim

Berî vêya gelê min

Nezan mabûn mêr û jin

Daketibûn hêla jêr

Reben, pepûk û bêkêr

Lê ji îro bi şûn da

Di nav bajar û gunda

Herçî kurd e wê bixwînim

Da ku bibe xweyî şîn

Welatê xwe bistîne

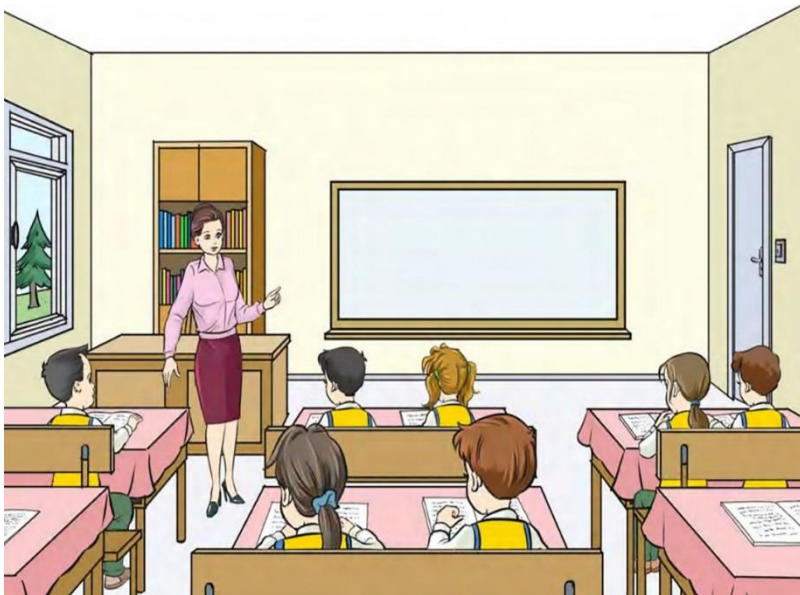
Neyaran jê derîne
Em in xweyî war û şûn
Doza me ye serxwebûn
Ji bo me ye hêla jor
Hildin ala kesk û sor
Serxwe nabe Kurdistan
Bê xwendin û dibistan

Osman Sebrî

EM HEV NAS BIKIN

ARMANCA WANEYÊ
Hevnaskirin û lipêşxistina
hevkariyê

Mamoste: Waneya me îro hevnaskirin û di bêhinvedanê de me çî kiriye ye, em dê bi hev re parve bikin. Ka em ji kê dest pê bikin?

Xwendekara hêja, tu.

Xwendekar: Navê min Zîlan e. Di bêhinvedanê de, min bi hevalên xwe re lîstokên cur bi cur lîstine.

Derveyî lîstokê, min alîkarî da dê û bavê xwe. Waneyên ku sala borî min standibûn, dubare kirin. Mijara ku min fêm nekiribû, min ji xwîşk û birayên xwe pirsî û wan ji min re dubare kirin. Her wiha min hinek wêne li ser lênûsên xwe xêz kirin.

Mamoste: Xwendekarê xweşik, xwe bide nasîn.

Xwendekar: Navê min Argeş e. Ez di bêhinvedanê de bi dê û bavê xwe re çûm gund, gel dapîr û bapîrê xwe. Ji ber ku gundê me hinekî ji bajêr dûr e, em bi terempêlê çûn. Gundê me li quntara çiyê û di nav daristanê de ye. Ji ber vê yekê, rêya wî ne xweş e. Gundiyên me, lawiran xwedî dikin û bi berhemên daristanê jiyana xwe didomînin.

Mamoste: Tu çi ji me re dibêjî xwendekarê baş?

Xwendekar: Navê min Kawa ye. Ez di bêhinvedanê de razam û mezin bûm. Bejna min dirêj bû.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Girîngiya bêhinvedanê, çi ye?
- 2.** We di bêhinvedanê de, çi kir?

WANE 5

REFÊN ME

Refa me, li kêleka odeya birêveberiyê ye. Di nava dibistanê de, em her tim refan paqij dikin û wan gemar nakin. Her roj du hevalên me berpirsiyarên paqijiya refa me ne; ji ber vê yekê dibistana me paqij e.

Di refa me de amûrên weke mêze, dep û gemar-dankê hene. Nexşeya Rojava û ya Cîhanê Li kêleka depê ye, her wiha çend wêne jî hene.

PAQIJIYA REFÊ

Di rojên vekirina dibistanê de, em dema xwe bi piranî li dibistanê û li refa xwe derbas dikin; ji ber vê sedemê, pêwîst e em refa xwe paqij û birêkûpêk bikin. Di bênhvedanan de, ji bo bayê paqij, pêwîst e em derî û pencereyên refa xwe vekin.

Ji bo ku toz ranebe, pêwîst e em di refê de nebezin û yê ku dibezin jî şiyar bikin. Ji bo paqijkirina derdor û dibistanê, pêwîst e em bermahiyên weke: kaxez, dendik, qaşilên mêweyan û tiştên din ên ku ref û dibistana me gemar dikin, têxin gemardankê. Kaxez û tiştên weke wê neavêjin hevalên xwe. Dema gemar li erdê hebe, pêwîst e em paqij bikin.

Divê em mase û dîwaran paqij bikin, li ser wan
nenivîsin û wan xirab nekin, ji ber ku xwendekarên piştî
me jî, dê van maseyan bi kar bînin.

Heger em refên xwe
qirêj nekin,
wê dibistana me paqij
bimîne.

WANE 7

BIKARANÎNA AMÛRÊN PERWERDEYÊ

Pêwîst e em sûdê ji amûrên perwerdeyê bigrin. Kel û pel û amûran bi awayekî paqij û birêkûpêk bi kar bînin. Em wan xirab nekin û neşkînin. Divê em wan rast bi kar bînin. Piştî karê me bi dawî bû, gerek e em amûran paqij bikin û deynin cihên wan.

Ji ber ku derfetên dibistanên me ne zêde ne, divê em wan baş bi kar bînin. Dema ku ronahî hebe, gerek e em gulopan vênexin. Dema ku pir sar be, pencereya refê venekin. Dema ku em destên xwe bişon, henifiya avê bigirin û nehêlin ava me bêsûd biçe.

Heger em bi baldarî amûrên dibistanê bi kar neynîn û neparêzin, dê zû xirab bibin û careke din neyên bikaranîn. Ji ber vê yekê, divê bi baldarî van amûran bi kar bînin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

1. Navên Amûrên perwerdeyê yê ku di refa we de hene, binivîsin.
2. Sûdên amûrên perwerdeyê çi ne?
3. Çima em amûrên perwerdeyê diparêzin?
4. Ji bo hevalên ku amûrên perwerdeyê naporêzin, em çi rexneyê der barê wan de bikin?

PÊŞÎ GUHDARKIN E

★ **Tiştên ku mamoste di refê de dibêje, yên herî baş in, em dikarin çawa hîn bibin?**

Ji ber vê yekê, pêwîst e em guhdarkereke/î baş bin.

★ **Guhdareke/î baş çawa ye?**

Berî her tiştî, gotinên mamoste û hevalên xwe nebirin. Bi baldarî guhdar bikin û rêzê ji mamoste û hevalên me yên ku diaxivin bigirin. Dema ku mamoste diaxive, em bi tiştên din mijûl nebin, serê xwe nexin ber xwe û li rûyê mamosteya/ê xwe binêrin. Heger me tiştek fêm nekir, em wî tiştî li ser lênûsa xwe binivîsin, piştî ku axaftina mamoste bi dawî bibe, em jê bipirsin.

Du caran guhdar bike û carekê biaxive.

AXÊVERÊ SERKEFTÎ

Ji bo fêrbûnê, çawa guhdarkirin girîng e, axaftin jî wisa girîng e. Dema ku ez di refê de diaxivim, dengê xwe zêde bilind nakim û bi dengê gelekî nizim jî naaxivim. Bi dengê ku tevahî hevalên min ên di refê de bibihîzin, diaxivim.

Dema ku ez biaxivim, serê xwe naxim ber xwe û ji axaftina xwe şerm nakim. Li rûyê mamoste û hevalên xwe dinêrim. Ji mijara xwe dernakevim û mijarê belawela nakim. Tiştên ku dixwazim, bi awayekî kurt û watedar dibêjim.

Çi peyv û pendên ku nû fêr dibim, di mijar û axaftinên xwe de bi kar tînim.

Guhdareke/î serkeftî; axêvereke/î serkeftî ye.

TÊKILIYÊN XWENDEKARAN

Ji bo ku em baştir fêr bibin, em xwe di refê de dikin kom bi kom. Tiştên ku em fêr nebûne, em dê ji hev û du bipirsin da ku fêr bibin. Têkiliyên me bi hevalên me re di nava komê de bi pêş dikevin. Bi vî awayî, hem fêrbûna xwe, hem jî hevaltîya xwe xurt dikin. Di nava komê de li hember hevalên xwe rêzdar bin û gotinên nebaş ji hev re nebêjin. Der bare vê yekê de bav û kalên me dibêjin:

“Gotina xweş, mar ji kuna wî derdixe”

Em bi dilxweşî tev li xebatên komê yên di refa xwe de bibin, heger em bi vî awayî tev lê bibin, em ê erkên xwe pêk bînin; heger em erkên xwe pêk neyînin, em ê hevalên xwe bixin rewşeke zehmet. Heger em zehmetiyan ji hevalên xwe re peyda nekin, karên ku em bi hev re bikin, dê hêsantir bin.

Mînak: Ji bo xemilandina dîwarên refê bi wêneyên ku me bi hev re çêkirine, em bi hev re dibin alîkar.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

1. Mirov çawa dibe guhdareke/î baş?
2. Hin taybetiyên guhdariyê bibêje?
3. Guhdareke/î baş çawa ye?

WANE 11

XWENDIN

Ez hem li dibistanê, hem jî li malê pirtûkên xwe dixwînim. Di dema xwendina pirtûkan de; ez hin caran bi çavên xwe û bêdeng; hin caran jî bi deng dixwînim. Dema ku ez dixwînim, tiliyên xwe yan jî pêûsa xwe di ser xêzên xwendinê re nabim. Bi çavên xwe temaşe dikim û dişopînim. Ji bo ku xwendina min a devokî rast be û rihet bixwînim, xwendinê kite kite nakim û gelekî dubare nakim. Hewl didim ku di carekê de hevok bi hevok bixwînim.

LÎSTIN

Di dema bêhinedanê de, ez û hevalên xwe bi hev re dilîzin. Ji bo ku em demeke xweş derbas bikin, di lîstokê de em baldar in ku zîyanê nedin hev û hevdu neêşînin. Hevalê ku dixwaze beşdarî lîstoka me bibe, em rê jê re vedikin. Di lîstokê de em cudahiyê naxin di navbera hevalên xwe de. Em ji bîr nekin ku di lîstokê de serkeftin û binkeftin jî heye. Dema ku em bi bin bikevin, xemgîn nebin û hevalên xwe neşkînin. Kî bi ser bikeve, em wî pîroz bikin. Piştî lîstokê, heger laşê me xwêdan girtibe, ji bo ku em nexweş nekevin, divê em ava sar venexwin.

PÎVANÊN DIBISTANAN

Di her qadên jiyanê de pîvan hene. Ji bo birêkûpêkiya kar, pîvan pêwîst in. Heger pîvan tune bin, tevlihevî dê çêbibe, kes dê li kesekî guhdar neke û her kes dê bi serê xwe tev bigere.

Pîvan jî cihêreng in. Pîvanên malbat, dibistan, trafîk û hwd, hene.

Em dikarin pîvanên dibistana xwe wiha rêz bikin:

1. Paqijkirina ref û dibistanê.
2. Bê destûr dûrneketina ji dibistanê.
3. Di dema xwe de hatina dibistanê.
4. Di waneyê de xwarin û vexwarin ne baş e.
5. Amadebûna di refê de, beriya hatina mamoste.
6. Alîkarî û rêzgirtin ji heval û mamosteyên xwe re.

WANE 14

JI BO JIYANA BIEWLE, PÎVANÊN TRAFIKÊ PÊK BÎNIN

Ji bo çûn û hatineke biewle, hinek pîvanên veguhezînê hene. Em ji van re dibêjin pîvanên trafikê. Hem mirov, hem jî tirimpêl, gerek e li gorî van pîvanan tev bigerin. Eger bi wî rengî tev negerin, dê pirsgirêk derkevin û ewlehiya me bikeve metirsiyê.

Yê ku trafikê bajêr sererast dike, asayîş e. Di nav asayîşê de, endamên trafikê jî hene. Dema ku ez diçim dibistanê, rê dibirim. Ji bo vê yekê, ez pir baldar im. Cihê ku şewqên trafikê lê hebin, li gor wan tev digirim. Li wan şewqan dinêrin, dema ku şewqa zer ronî dide, xwe amade dikim û dema şewqa kesk pêdikeve, derbas dibim. Tu carî di dema ku şewqa sor pêketî be, derbas nabim; ji ber ku ew şewq, ji bo derbasbûna tirimbêlan e.

Cihê ku şewq lê tune be, endamên trafikê dişopînim û li gorî tevgera wan tev digirim. Dema ku tirimbêlan didin rawestandî û bi destê xwe ji me re nîşana derbasbûnê bidin, wî çaxê ez dikarim derbas bibim.

Cihên ku ne şewq, ne jî endamên trafikê lê hebin; dema em bikevin ser rê, pêşî li aliyê çepê, piştî li aliyê rastê dinêrin. Cardin li aliyê çepê dinêrin, heger rê vala be, bi lez derbas dibin, lê nabazin.

Em tu caran ser rêyên tirimbêlan nalîzin. Tirimbêlan ku rawestiyane, di navbera wan re derbas nabin. Her wiha xwe bi tirimbêlan ve danaliqînin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

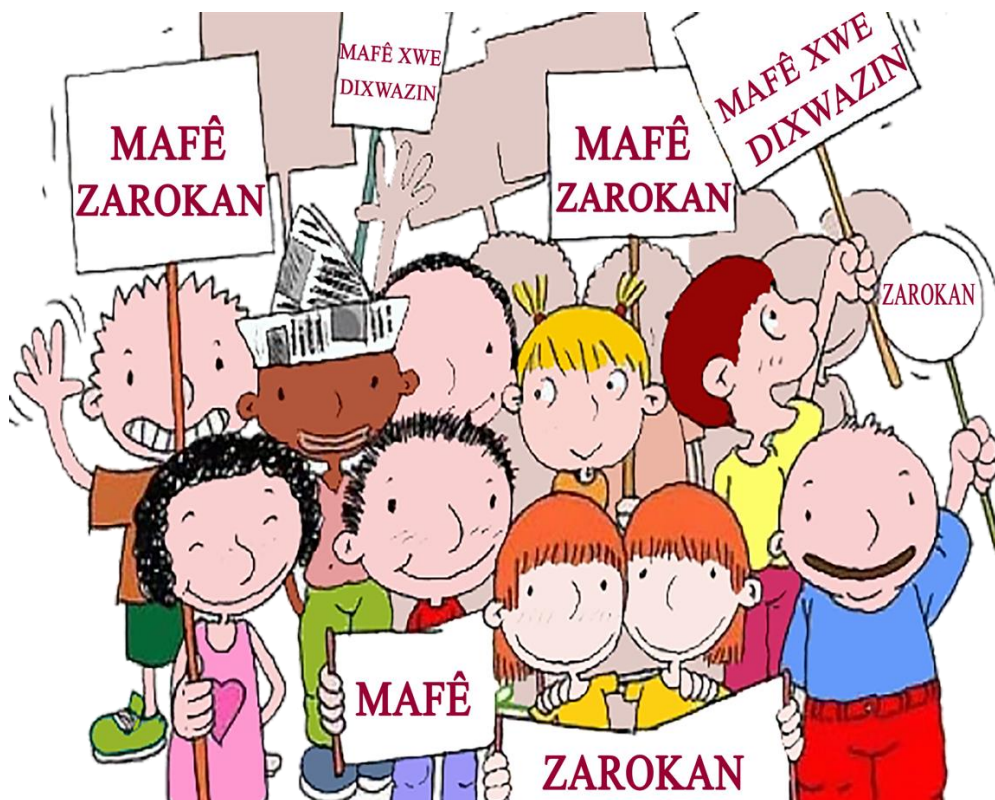
- 1.** Weke komê, bi hevalên xwe re pêşbirka xwendinê bilîzin.
- 2.** Du pîvanên dibistana xwe binivîsin.
- 3.** Herî zêde hûn ji kîjan lîstokê hez dikin?
- 4.** Hûn kîjan lîstokan bi hevalên xwe re dilîzin?
- 5.** Kengî tu rê dibirî?

ROJÊN DIYAR

Hin rojên taybet di salê de hene ku li hemû Cîhanê têne pîrozkirin. Di wan rojan de baldarî zêde dibe û bernameyên cuda ji bo wan rojan tên amadekirin.

Em hin ji wan rojan nas bikin.

ROJA ZAROKÊN CÎHANÊ:

Li Cîhanê zarokeke bi tenê,
heger ne kêfxweş be, pêşveçûn û
vedîtinên mezin, bêwate ne.

Pêşeroja civakê bi zarokên bitendirust û bi mezinkirina wan a baş ve girêdayî ye. Cîhana me jî bi saya van zarokan, xweş dibe û bi pêş dikeve. Ji ber vê sedemê, her sal di cotmehê de duşema despêkê, weke Roja Zarokên Cîhanî tê pîrozkirin. Ji bo ku di nava zarokên Cîhanê de hevaltî, biratî û dostanî bi pêş bikeve, di vê rojê de, gelek çalakî tên lidarxistin. Mafên zarokan jî tên bibîrxistin.

Hin ji wan mafan ev in:

1. Her zarok xwedî mafên jiyane ye.
2. Her zarok xwedî mafên perwerdeye ye.
3. Heta 18 saliya xwe, wekî zarok lê tê nêrîn.
4. Her zarok xwedî maf e ku mafên xwe nas bike.

Pêwîst e em mafên xwe nas bikin. Ji bo ku em bi renegekî azad bijîn, ev yek pêwîst e. Em çî qas mafên xwe nas bikin û ji bo wî tê bikoşin, ew qasî nêzî azadiyê dibin. Jixwe wisa tê gotin: "Azadî ji zaroktiyê dest pê dike". Xewn û xeyalên zarokan her tim azad in.

Azadî ji zarokatiyê dest pê dike.

CEJNA DAYÎKÊ

Yekşema duyem ji heyva gulanê, Cejna Dayîkê ye.

Dayîk, ji bo me heyîneke herî birûmet e. Yên ku em anîne cîhanê, mezin kirin, ji hemû belayan parastin û em fêrî gelek tiştan kirin, dayîk in.

Dayîkên me, ji bo mezinkirin û perwerdekirina me, tim di nava lêgerînê de ne. Ji bo me, fedekariyên mezin kirine û dikin. Ji bo wê yekê, em deyndarên dayîkên xwe ne. Em çî qas ji bo dayîkên xwe bixebitin, nikarin deynên wan li ser xwe rakin.

Di Cejna Dayîkê de, ez diyariyekê ji dayîka xwe re
tînim. Tu carî ji gotin û şîretên wê tengezar nabim. Çi ji
destên min were, ez alîkariyê wê dikim

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Hin mînakên rojên diyar bidin.
- 2.** Di rojên diyar de çi tîr kirin?
- 3.** Mafên zarokan ên ku tu dixwazî hebin, çi ne?
- 4.** Di Cejna Dayîkê de, hûn çi dîkin?

EZ MEZIN BÛM

Ez mezin bûm û bejna min dirêj bû. Êdî kincên xwe, ez bi xwe li xwe dikim û wan kom dikim û tu carî belawela nakim. Niha ez dikarim benê pêlavên xwe bi xwe girê bidim.

Li pêjgehê alîkariya dayîk û bavê xwe dikim. Carnan jî ez diçim ji firoşgehê nan dikirim.

Beriya ku ji malê derkevim û biçim dibistanê, çenteyê xwe amade dikim. Hemû pirtûk, lênûs û amûrên xwe bi xwe re nabim. Dema ez hemû pirtûkên xwe bibim, dê çenteyê min pir giran bibe û ez dê biwestim. Ji bo vê, kîjan rojê çî wane hebe; ez pirtûk, lênûs û amûrên wê waneyê tenê dibim. Wiha çenteyê min sivik dibe û ez nawestim.

Piştî ez ji dibistanê tîm malê, xwarina xwe dixwim û diçim gel hevalên xwe û hinekî dilîzim. Piştî tîm malê û waneyên xwe dixwînim. Piştî min xwend û karê malê

pêk anî; pirtûk, lênûs û amûrên din kom dikim û belav nahêlim. Pêlîstokên ku ez bi wan dilîzim belav nahêlim. Bi vî rengî, alîkariya dayîk û bavê xwe dikim.

Min ji xwe re bernameyeke heftane amade kiriye. Dema ez li bernameya xwe dinêrim, dizanim ku kîjan roj çî wane li cem min heye. Li gorî wê bernameyê, ez xwe amade dikim.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

1. Waneyên heftane di vê tabloyê de binivîse.

Şemî	Yekşem	Duşem	Sêşem	Çarşem	Pêncşem	În

2. Bersiva rast hilibijêre:

A. Tu dikarî çî karî bikî?

- a. Dikarim pirtûk, lênûs û kincên xwe kom bikim.
- b. Dikarim xwarinê çêbikim.
- c. Dikarim henefiyên avê bigirim.
- d. Dikarim tirimbêlê biajom.

B. Dema ku mirov mezin dibe, kîjan taybetiyên wî nayên guherîn?

- a. Bejna mirov nayê guherîn.
- b. Giraniya mirov nayê guherîn.
- c. Pîvana pêlava mirov nayê guherîn.
- d. Rengê çavên mirov nayê guherîn.

3. Kîjan ji van taybetiyan ne baş e?

- a. Guhdarkirina li mamosteyê xwe.
- b. Guhdarkirina li hevalên xwe.
- c. Razana di refê de.
- d. Guhdarkirina li dê û bavê xwe.

4. Kîjan ji van taybetiyan baş e?

- a. Piştî firçekirina diranan, girtina henifiyê.
- b. Bi roj pêxistina gulopê.
- c. Birina hemû pirtûk, lênûs û amûrên xwe dibistanê.
- d. Xwarina tiştên ku di kolanan de vekirî têne firotên.

WANE 18

PLANKIRINA DEMA XWE

Em di nava rojekê de pir karan dikin. Weke: razan, bêhinvedan, çûna dibistanê, xwendina waneyan, lîstina bi hevalên xwe re, temaşekirina televiziyonê û hwd.

Dema ku em van karan dikin, hem laşê me, hem jî mejiyê me diweste. Ji bo vê yekê, pêwîst e em dema xwe li gorî kar birêkûpêk bikin. Heger em birêkûpêk nekin, dê pirsgirêk bi me re derkevin.

Mînak: Heger em bi şev zû ranezin, sibehê em dê nikarin zû şiyar bibin, an jî dê di dibistanê de xewa me were û em dê baş waneyên xwe guhdar nekin. Wê demê em ê bibin xwendekarine xemsar.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Em di nava rojekê de, çi karî dikin?
- 2.** Em van karên xwe çawa birêkûpêk dikin?
- 3.** Sûdên birêkûpêkiyê, çi ne?

ALÎKARÎ

Mirov bi tena serê xwe nikare bijî. Ji ber vê yekê, bi hev re bi awayekî kom dijîn. Komjiyîn, fedakarî û alîkariyê dixwaze. Ev jî hinek erkan bi xwe re tîne. Bi pêkanîna erkên xwe yên malê, em ji malbata xwe re dibin alîkar.

Mînak: Di karê malê de em bi dayîk û bavê xwe re dibin alîkar. Ez tiştên xwe belav nakim. Piştî ku lîstikên min bi dawî dibin, ez wan kom dikim û datînim cihê wan. Heger odeya rûniştinê belav be, ez wê komî ser hev dikim. Hin caran derdorê paqij dikim. Ji bo danîn û rakirina sifra xwarinê, ez alîkariya dayîka xwe dikim.

Pêwîst e em bi derdora xwe re jî bibin alîkar. Kesên ku pêwîstdarê alîkariyê bin, em alîkariya wan bikin. Di tirimbêlan de, cihê xwe bidin mirovên temenmezin û jinên ducanî û bizarok.

Kesên ku ji sedemên cur bi cur ji cih û warê xwe dûr ketine û ji ber rewşa nebaş reviyane û penaber bûne, baş nêzî wan dibin û alîkariyê bi wan re dikin. Em tiştên xwe bi kesên ku tiştê wan tune ye, parve dikin.

Fedekarî û parvekirin, taybetiyên mirovên baş in.

EM JI HEV CUDA NE

Li cîhanê, mirov bi temamî ne wekhev in. Hin taybetiyên mirovan hevbeş in û hinek jî cuda ne. Kêrhatiyên me jî ne wekhev in û ji hev cuda ne.

Hinek kes ji waneyên bîrkarî hez dikin, hinek ji waneyên ziman, hinek ji mûzîkê, hinek jî ji wênesaziyê û hwd hez dikin.

Hinek zêde henekan dikin, hinek jî berovajî wê kêma henekan dikin. Hinek ji me girs in, hinek ji me jî ne girs in. Her kesek taybetiyên wî yê cuda hene.

Taybetiyên me dibin du beş: Taybetiyên xwezayî û taybetiyên civakî. Bejn, rengê çav, por û deng taybetiyên xwezayî ne; alîkarî, hezkirin, guhdarkirin û rêzgirtin taybetiyên civakî ne. Em di jiyana xwe de fêrî van taybetiyan dibin. Em dikarin di rêya perwerdeyê re jî, van taybetiyan ji xwe re bigirin.

Pêwîst e taybetiyên me nebin sedem ku em ji hev bêzar bibin û ji hev dûr bikevin. Berovajî wê, gerek e cudahiya di taybetiyên me de, bibin sedema hezkirinê û me nêzîkî hev bikin. Bi taybetiyên xwe, em hev temam dikin; ji bo vê yekê jî, em rêzê ji taybetiyên hevalên xwe re digirin.

...Di xwezayê de tiştêk ji bo xwe
jiyan nake. Çem ava xwe venaxwe.
Dar fêkiyên xwe naxwe. Rok xwe
germ nake. Heyv ji bo xwe
nabiriqê. Çîçek ji bo xwe bêhinê
nade. Xak ji box we naafirîne. Ba
ji bo xwe nalive. Ewr bi barana
xwe şil nabe...

Her tişt ji bo hev û du ne.

JIYANA MALBATA ME

Malbat, koma herî biçûk e. Bi rêya xwînê bi hev ve girêdayî ye. Malbata ku dayîk, bav, xwişk û bira tê de bi hev re dijîn, malbata herî biçûk e û jê re malbata **tovik** tê gotin. Dema xizmên me jî tev li malbatê dibin, dibe malbata mezin. Di malbata mezin de dapîr, babîr, ap, xal, xaltîk, met û hwd hene.

Malbata baş, ew e ya ku li ser hevjiyana azad hatiye avakirin. Ev yek jî bi hezkirin, keddayîn û jihevte-gihaştinê pêk tê. Di nava malbatê de, her kes xwediyê mafê jiyana, hezkirin, rêzgirtin, axaftin, xwendin û xebatkirinê ye.

Erkê jinê, ne tenê jina malê ye, divê jin di jiyana civakî de wekhev be. Ji bo vê yekê jî, divê bav tu carî serdestiyê li ser dayîkê pêk neyîne. Malbat, divê li ser bingehe bi hev re jiyaneke azad, bi rê ve biçê.

Em di malbatê de fêrî gelek tiştan dibin weke: rêzdarî, hezkirin, dilşadî, xweşbînî û wekheviyê. Ji bo vê yekê tê gotin ku malbat dibistana destpêkê ye. Dayîk û bav jî memostayên despêkê ne.

Pêwîst e em her tim alîkariya xizmên xwe bikin, di rojên xweş û nexweş de, li gel wan bin. Dema nexweş ketibin, biçin serdana wan. Di cejn, şahî û zemawendan de, biçin gel wan û divê tu carî ji hev nexeyidin.

Hin caran xizmên me tên mala me. Dema tên mala me, ez bi zarokên wan re dilîzim. Apê min li tembûrê dide û dengê tembûra wî pir xweş e. Dema tê mala me, ji me re stranên dibêje û em pir kêfxweş dibin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Malbat çî ye û jî kê pêk tê?
- 2.** Malbata we çend kes in?
- 3.** Dema xizmên we têne mala we, tu çî dikî?

JIYANA TENDURIST

Em li wêneyên li jêr binêrin û şîrove bikin.

RAZAN:

Ji bo ku em nexweş nekevin û tendurist mezin bibin, pêwîstî bi jiyaneke birêkûpêk heye. Di nava rojê de em pir tiştan dikin. Laş û mejiyê me diwestin. Pêwîstiya laş û mejiyê me bi bêhinvedanê heye. Dema em radizên laş û mejiyê me vedihsin. Ji ber vê yekê, pêwîst e em têr razên.

ŞÛŞTIN:

Ji bo jiyaneke tendurist, razan tenê ne bes e. Pêwîst e em li xwarin û vexwarina xwe jî balder bin. Her xwarinek sûdeke wê ji laşê me re heye. Ji bo vê yekê, hîlbijartina xwarinê tiştêkî ne baş e. Lê xwarinên ku em bixwin pêwîst e baş û pak bin. Tiştên ku vekirî tîr firotin û dema wan derbas bûye, divê em nekirin û nexwin. Ava ku em vedixwin jî pêwîst e paqij be. Ava qirêj venexwin. Li Paqijiya laşê xwe baldar bin û xwe gemar nekin. Dema kincên me, yan jî laşê me qirêj bibe, divê em xwe bişon. Dema neynûkên me dirêj bibin, qirêj dikeve ber wan û em nexweş dikevin, ji ber vê yekê divê em wan bibirin.

Neynûkên xwe jî bi neynûk-birê bibirin. Tiliyên xwe nexin devê xwe û neynûkên xwe

nexwin. Li gel razan, xwarin û paqijiyê, werzîş jî pêwîst e. Werzîş laşê me xurt dike û rê li pêşiya nexweşiyên digire.

Ji bo jiyaneke tendurist, pêwîst e em di van mijaran de baldar bin:

- Bi amûrên ku ziyanê li me bikin, nelîzin.
- Hevalên xwe dehf nedin û tu carî li hev nedin, ji ber ku pirsgerêka herî mezin, bi ziman û aqil tê çarekirin.
- Xwe ji cihên bilind neavêjin.
- Dema em sebze û mêweyan bixwin, divê em wan baş bişon.
- Em gore û kincên paqij li xwe bikin.
- Dema ku laşê me xwêdan bigire, em ava cemidî venexwin.

NEXWEŞXANE

Hûn çî di wêneyên li jêr de, dibînin?

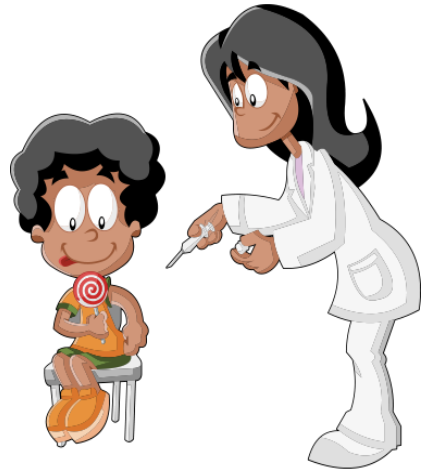

Nexweşxane, ew cihê ku karê tenduristiyê tê de, tê kirin. Dema ku em nexweş dikevin, em diçin nexweşxaneyê, bijîşk li me dinêre, li dengê dilê me guhdar dike û li devê me dinêre. Dema nexweşiya me fêm dike, dermanê ji me re pêwîst li ser pelekê dinivîse. Ji vê pelê re raçête tê gotin. Hin caran jî me dişîne ezmûngeha bijîşkî. Heger êşa me zêde be, hemşîreyê ku bi bijîşk re kar dike, derziyekê li me dide. Heger nexweşiyên me giran bin, em di nexweşxaneyê de radizên. Divê em di nexweşxaneyê de hêdî biaxivin.

Heger nexwşiyeke sivik be, piştî lênêrîna bijîşk, em diçin malê.

Dermanên ku bijîşk ji me re nivîsandine, ji dermanxaneyê dikirin û kesê ku di dermanxaneyê de kar dike, ji me re bikaranîna derman diyar dike.

Di mala me de dayîka me bijîşka malê ye. Dema gîha, mêwe û ava kulîlkan dide me, em zû baş dibin, ji ber vê yekê divê em bi ya wê bikin.

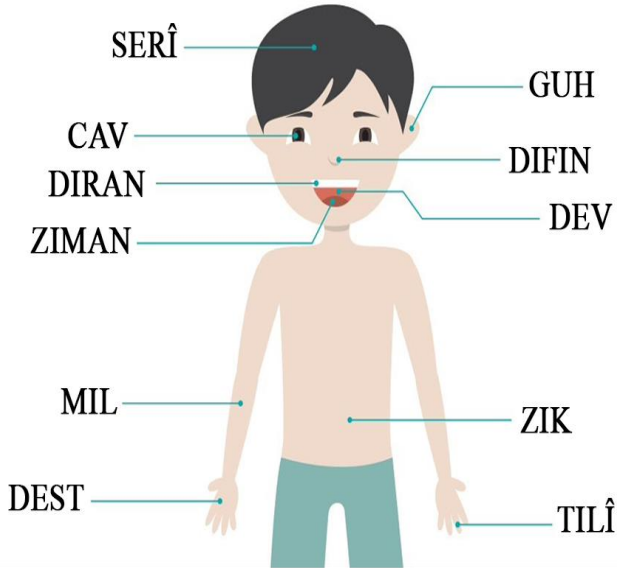

Hin caran heke em saxlem bin jî, ji bo ku em nexweş nekevin, pêwîst e derziyan li xwe bidin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

1. Kî di nexweşxaneyê de kar dike?
2. Ji bo ku em nexweş nekevin, pêwîst e em çawa tev bigerin?
3. Nexweşxaneya bajarê we çawa ye?

EM LAŞÊ XWE NAS BIKIN

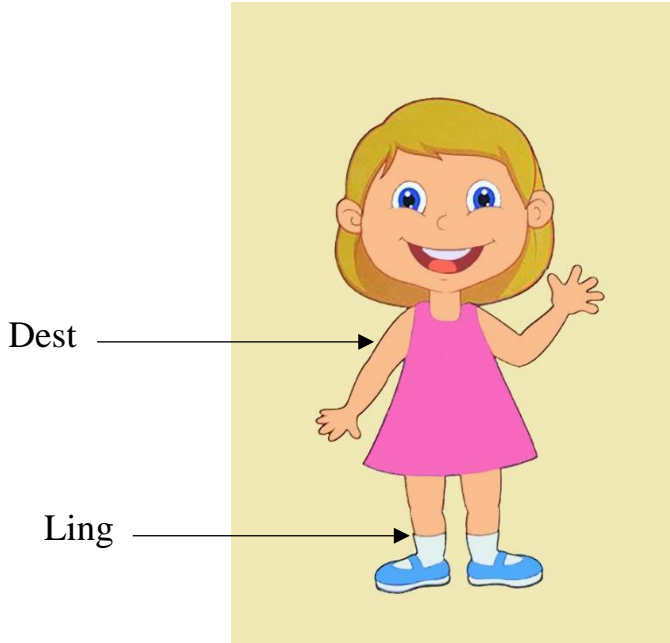
Dema ku em laşê xwe lêkolîn dikin, em dibînin ku ji sê beşan pêk tê: serî, gewde, dest û ling.

Serî: Li ser gewdeyê ye. Di rêya stû re bi gewdeyê ve tê girêdan. Di serê me de lebatên weke: çav, guh, difin (bêvil) û dev hene. Di devê me de ziman û diran hene.

Gewde: Beşa laşê me ya ku di navbera serî û lingên me de cih digre, gewde ye. Li her du rexên gewdeyê me dest, li jêr jî ling hene. Gewdeyê me, lebatên me yên hundirî, ji bandorên derveyî diparêze.

Dest û Lingên Me: Destên me, li her du rexên laşê me cih digirin. Em piraniya karên xwe, bi alîkariya destan

dikin. Dema ku em tişteki digirin, radikin û xwarinê dixwin, em destên xwe bi kar tînin. Kefa dest, tilî, enîşk û zend beşên destên me ne. Lingên me jî, me li ser pêyan didin sekinandin. Bez û meşa me pêk tînin. Ran, kabok, zenda pê, pê û tiliyên me, beşên lingên me ne.

EM PÊNC LEBATÊN XWE NAS BIKIN

Heyînên ku li derdora me hene, em bi pênc lebatên xwe wan nas dikin. Ev lebatên me, karê wan cuda ye. Heger yek ji wan lebatan erkekî xwe bi cih neyîne, hevsengiya laşê me xirab dibe û pirsgirêkên tenduristî yên cur bi cur derdikevin. Ev lebatên me erkên wan ev in:

- 1- Çav:** Em bi vî lebatî hawirdora xwe dibînin.
- 2- Guh:** Em bi vî lebatî dengê derdorê dibihîzin.
- 3- Bêvil û Difin:** Em bi vî lebatî bêhina xwe didin û distînin.
- 4- Ziman:** Em bi vî lebatî çêjeyê nas dikin û pê diaxivin.
- 5- Çerim:** Em bi vî lebatî germahî, serma, nermîtî û hişkahiye nas dikin.

EM ALIYAN NAS BIKIN

Ji bo dîtina cihekî, mirov ji aliyan sûdê digire. Heger zanebûna me di derbarê aliyan de tune be, cihê ku em dixwazin bibînin û binasin, dê ne hêsan be.

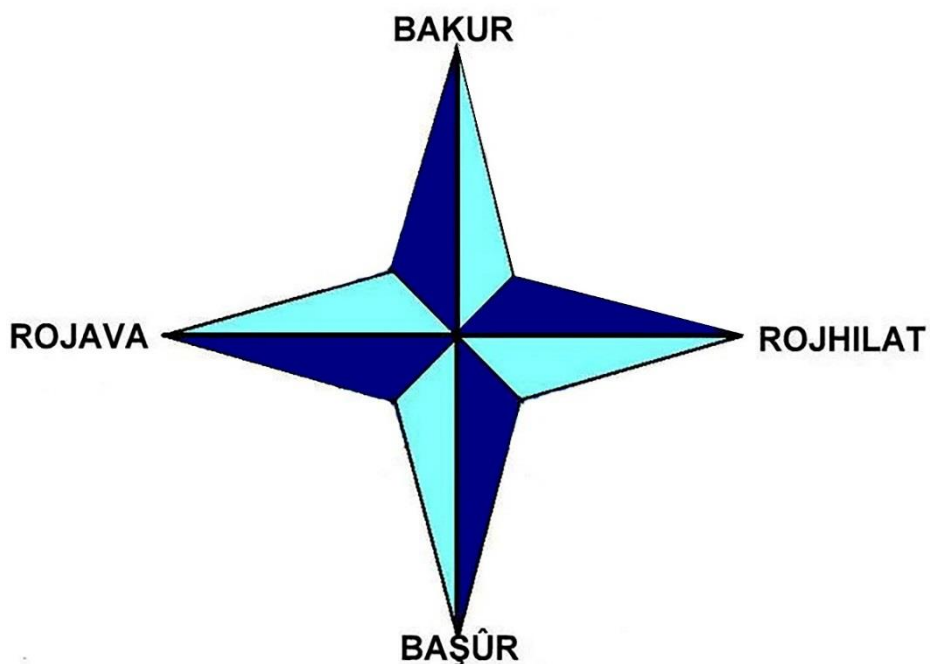
Mirov, bi alîkariya nexşe û pisûleyê aliyan dinase û rêyan jî dibîne. Ji ber vê yekê, girîng e ku mirov aliyan li ser nexşeyê binase.

Mînak: Dema ku em cihê mala xwe şîrove dikin, em dikarin bibêjin: Mala me li rojhilatê dibistanê ye, yan li bakurê nexweşxaneyê ye, yan jî mala me li rojavayê

komîngehê ye. Ji bo vê jî pêwîst e em aliyan baş nas bikin.

Alî dibin du beş: Aliyên bingehîn û aliyên navber. Hem aliyên bingehîn; hem jî yên navber çar in:

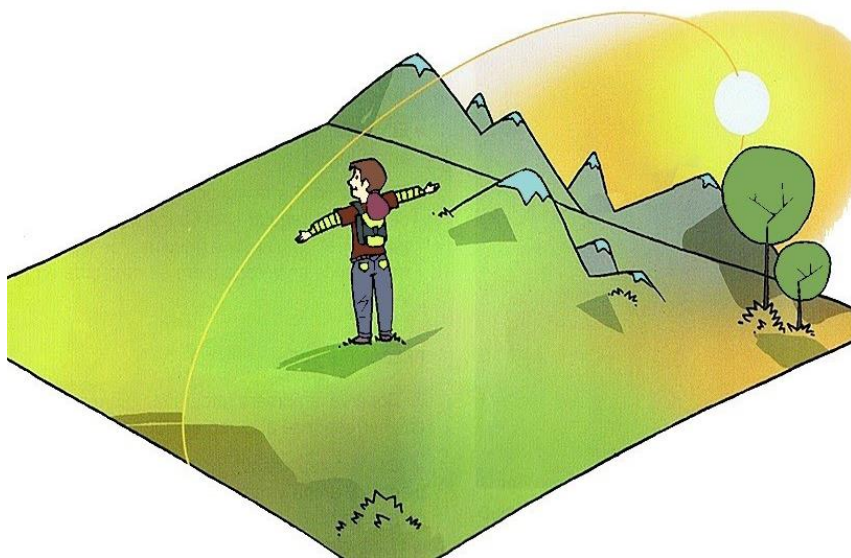
Aliyên bingehîn ev in: bakur, başûr, rojhilat û rojava.

DÎTINA ALIYAN

Em dikarin bi rêbazên cuda, aliyan nas bikin.

1- Bi alîkariya rokê, em dikarin aliyan nas bikin.

Rok, her roj ji heman aliyê hiltê û berovajî wî aliyê diçe ava. Aliyê ku rok jê hiltê, rojhilat e û aliyê ku rok diçe ava, rojava ye.

Heger em destê xwe yê rastê bidin cihê ku rok jê hiltê û destê xwe yê çepê jî bidin cihê ku rok diçe ava, pêşiya me dibe bakur, piştta me jî dibe başûr.

2- Em dikarin bi alîkariya pisûleyê, aliyan nas bikin

Ji bo dîtina aliyan, amûra herî bibawer û baş, pisûle ye. Pisûle, amûra alînasiyê ye. Weke saeta bêrîkan e. Li ser pisûleyê tîpên ku aliyan nîşan didin hene. Seriyekî tîrê pisûleyê rengê tarî, yê din jî rengê vekirî ye. Dema ku me pisûle danî cihekî rast, serê tîrê rengtarî bakur û yê rengvekirî jî başûr nîşan dide.

Raserî her tîrekî, tîpên cuda hene:

Tîpa **N** bakur nîşan dide.

Tîpa **S** başûr nîşan dide.

Tîpa **W** rojava nîşan dide.

Tîpa **E** rojhilat nîşan dide.

3- Bi rêya kuna mûriyan, dîtina aliyên xwe:

Bi rêya kuna mûriyan jî em dikarin aliyên xwe nas bikin. Ji ber sermayaya giran a ji bakur tê, morî axa ku ji kuna xwe derdixin, li aliyê bakur kom dikin.

Bi vî awayî xwe ji sermayê diparêzin. Ji ber ku aliyê din sermayaya wê kêm e, morî berê kuna xwe her tim didin başûr.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

1. Aliyên bingehîn çi ne?
2. Em çawa dikarin bi rêya rokê, aliyan nas bikin?
3. Mala te li kîjan aliyê dibistanê ye?
4. Li wêneyê li jêr binêre. Sefwan rêya mala xwe winda kiriye. Ji bo ku Sefwan biçe malê, pêwîst e bi kîjan aliyê ve biçe?

BAKUR

ROJHILAT

ROJAVA

BAŞUR

DEMJIMÊR

Ji gera cîhanê ya li derdora xwe re, roj tê gotin. Di rojekê de 24 saet hene. Ev jî li ser roj û şevê tê parvekirin. Lê ev parvekirin ne wek hev e; hin caran roj dirêj in, hin caran şev dirêj in. Mirov li gorî van saetan xwe amade dike û dest bi jiyana xwe ya rojane dike. Roj, heftî, meh, demsal û sal ji bo hêsankirina jiyana

me, hatine jimartin. Em li gorî van jimartinan, bernameya xwe ya jiyanê amade dikin û bi ser dikevin.

SAET:

Rojek 24 saet e. Demên me yên rojekê bi awayê hevpar hatine dabeşkirin. Li gorî vê dabeşkirinê, her rojek bûye 24 saet.

XULEK:

Her saetek ji 60 xulekan pêk tê.

ÇIRKE:

Her xulekek ji 60 çirkeyan pêk tê.

Di rojekê de 3 danên bingehîn û hin danên navber hene. Ev danên bingehîn jî ev in:

- 1-Sibeh
- 2-Nîvro
- 3-Êvar

HEFTÎ

Di heftîyekê de, heft roj hene. Navê rojên di heftîyê de ev in:

Şemî

Yekşem

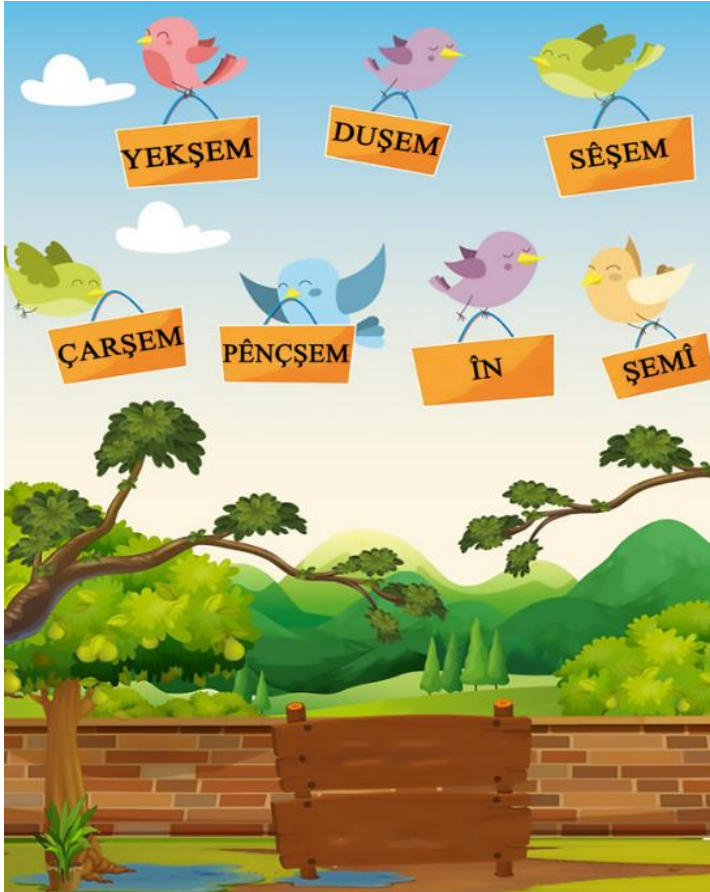
Duşem

Sêşem

Çarşem

Pêncşem

În

HELBEST

Rojên Heftiyê
Roj im, roj im duşembê
Pir xebat e, sêşembê
Silav li te çarşembê
Pir bi kêf im pêncşembê
Gelek xweş e, roja îne
Tim lîstik e şembiyê
Heftiyek temam yekşembê.

Hesen Mizgîn

EM MEHAN NAS BIKIN

Di salekê de 12 meh hene. Hin meh 30 roj, hin jî 31 roj in. Meha reşemehê 28 roj e, her çar salan carekê dibe 29 roj. Her salek jî 365 roj û 6 seat e.

Navê mehan ev in:

Rêbendan

Reşemeh

Avdar

Cotan

Gulan

Pûşber

Tîrmeh

Gelawêj

Rezber

Cotmeh

Mijdar

Berfanbar

DEMSAL

Erd li derdora rokê digere. Di vê gerê de hin caran ji rokê dûr dikeve. Ev tevgera Erdê, bi xwe re demsalan tîne. Ji gera Erdê ya derdora rokê re, sal tê gotin. Erd gera xwe li derdora rokê di salekê de tamam dike.

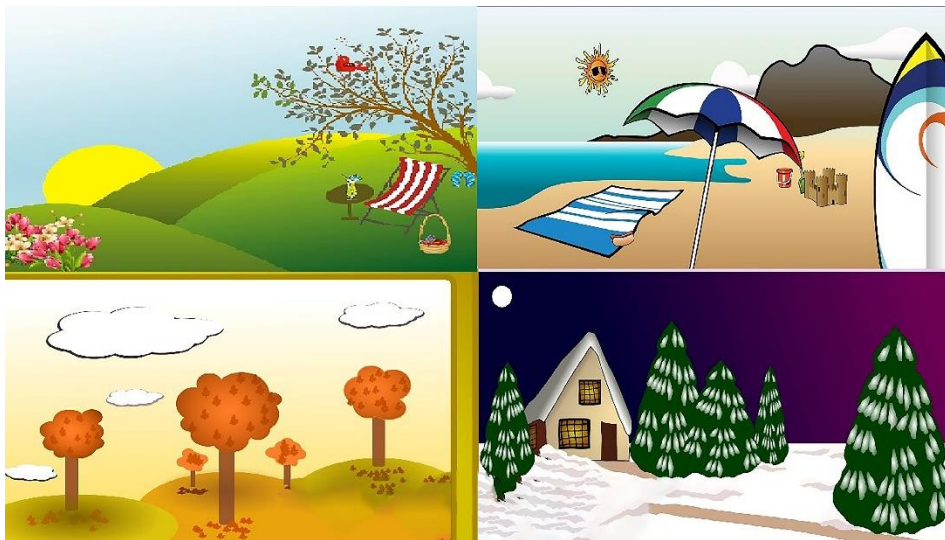
Di salekê de 4 demsal hene, ew jî ev in:

Buhar

Havîn

Payîz

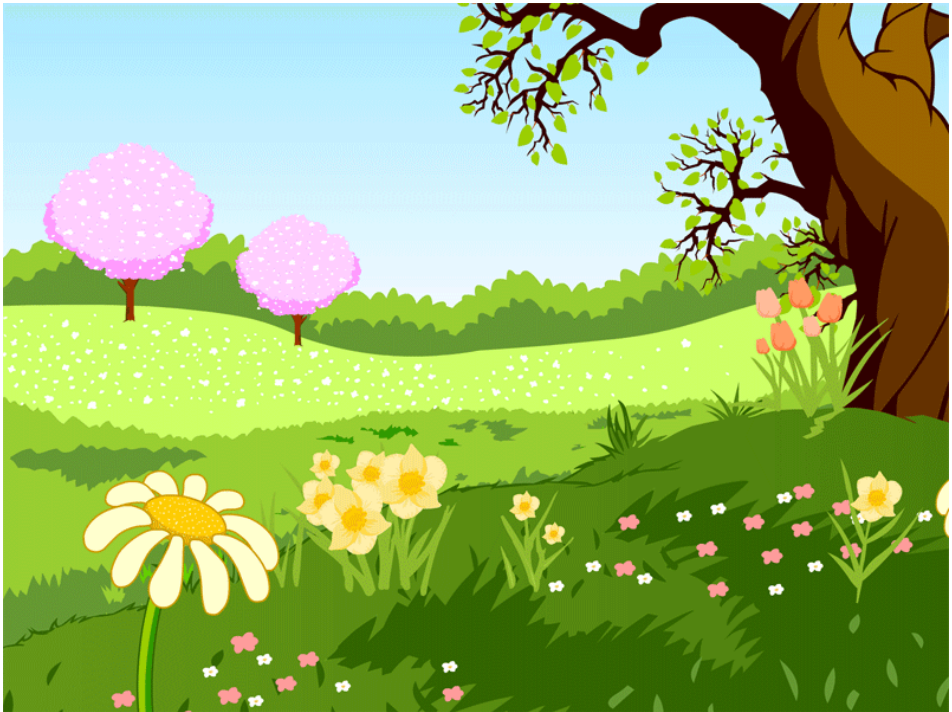
Zivistan

EM DEMSALAN NAS BIKIN

BUHAR

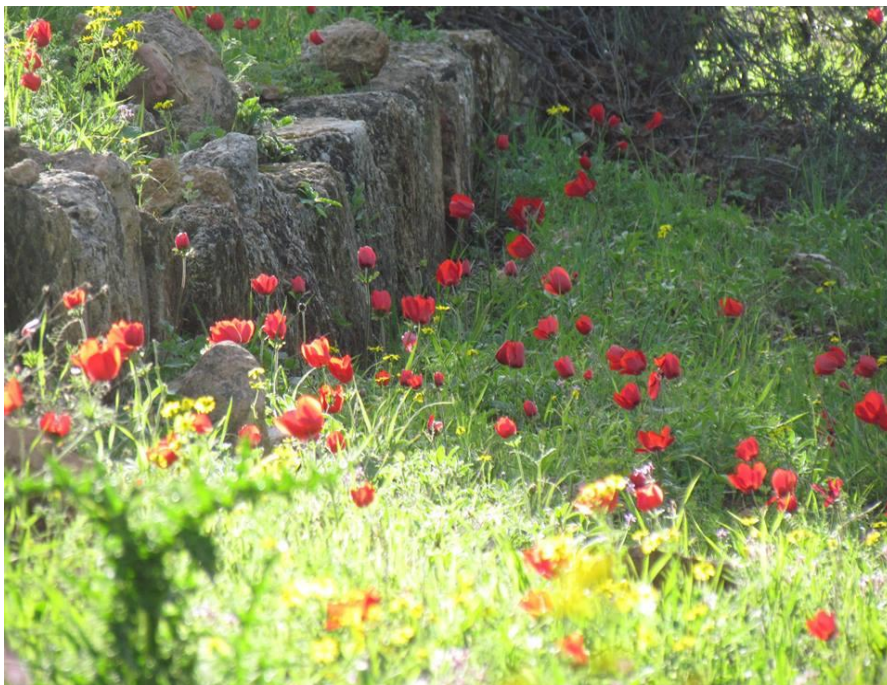
Avdar, Cotan û Gulan mehên buharê ne.

Di demsala buharê de hemû dar û şînatî pel didin. Her der bi şînatîyan pir xweşik dibe. Bêhin û rengên şînatîyan, xwezayê dixemlînin. Buhar dema cotkirin û çandiniya baxçeyan e. Di demsala buharê de, lawir ji xewa zivistanê şiyar dibin û xweza jî xwe nû dike.

Di buharê de şînatîyên weke pîvaz, beqdûnis û xes derdikevin. Di vê demsalê de çêja wan xweş e. Weke sebzeyan, mêwe jî derdikevin.

Di buharê de em kincên xwe yên zivistanê nema li xwe dikin. Di buharê de hin caran rok, hin caran jî baran e. Ji ber vê yekê, dema em derkevin derve, pêwîst e sîwan bi me re hebe, da ku me ji baranê biparêze.

HAVÎN

Pûşber, Tîrmeh û Gelawêj mehên havînê ne.

Havîn demsala herî germ û zuha ye. Rojên wê dirêj in û şevên wê kin in. Ji ber germê, sebze û mêwe digihêjin. Ev demsal, dema çinîna genim, ceh û nîskan e.

Ji ber ku havîn germ e, em kincên tenik, rengvekirî û ji pembo li xwe dikin. Gerek e em gelekî li ber rokê nemînin. Ji bo ku em xwe ji bandora rokê biparêzin, divê kumekî rengvekirî deynin li ser serê xwe. Demsala havînê piranî bi bêhinvedanê derbas dibe, ji ber vê yekê kesên ku derfetên wan hebin, diçin gund û seyranan, an jî diçin ber deryayan.

PAYÎZ

Rezber, Cotmeh û Mijdar mehên payîzê ne.

Di payîzê de, pelên daran hêdî hêdî diweşin. Tirî, hirmî, hinar û mêweyên din digihêjin. Zeytûn jî di vê demsalê de tîn komkirin. Gêzer, tivir û hin sebzeyên din jî di wê demê de baş çêdibin.

Payîz her ku diçe hênik dibe. Ji ber vê yekê, em kincên xwe yên havînê nema li xwe dikin. Di vê demsalê de ji ber ku baran dest pê dike, em hin kincên stûr ku me ji sermayê diparêzin, li xwe dikin. Di vê demê de dema ku em derkevin derve, divê tiştên ku me ji baranê biparêzin bi xwe re bibin.

ZIVISTAN

Berfanbar, Rêbendan û Reşemeh mehên zivistanê ne.

Hemû pelên daran diweşin. Her ku diçe serma zêde dibe. Bi zêdebûna sermayê re, baran dibe berf û di şûna baranê de berf dibare, carinan jî dibe lehî. Pirteqal, lîmon, grîfon û hwd mêweyên vê demsalê ne. Lehane, qernebît û hwd sebzeyên wê ne.

Di demsala zivistanê de, şev dirêj dibin. Ji bo ku em necemidin û nexweş nekevin, kincên stûr li xwe dikin. Di berfê de pir lîstok tên lîstin. Bûka berfê tê çêkirin.

Xwe li ser berfê dişemitînin û gilokên berfê diavêjin hev.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Di salekê de çend demsal hene?
- 2.** Mehên demsala payîzê kîjan in?
- 3.** Hûn ji kîjan demsalê hez dikin?
- 4.** Hûn di demsala havinê de çi dikin?

WANE 34

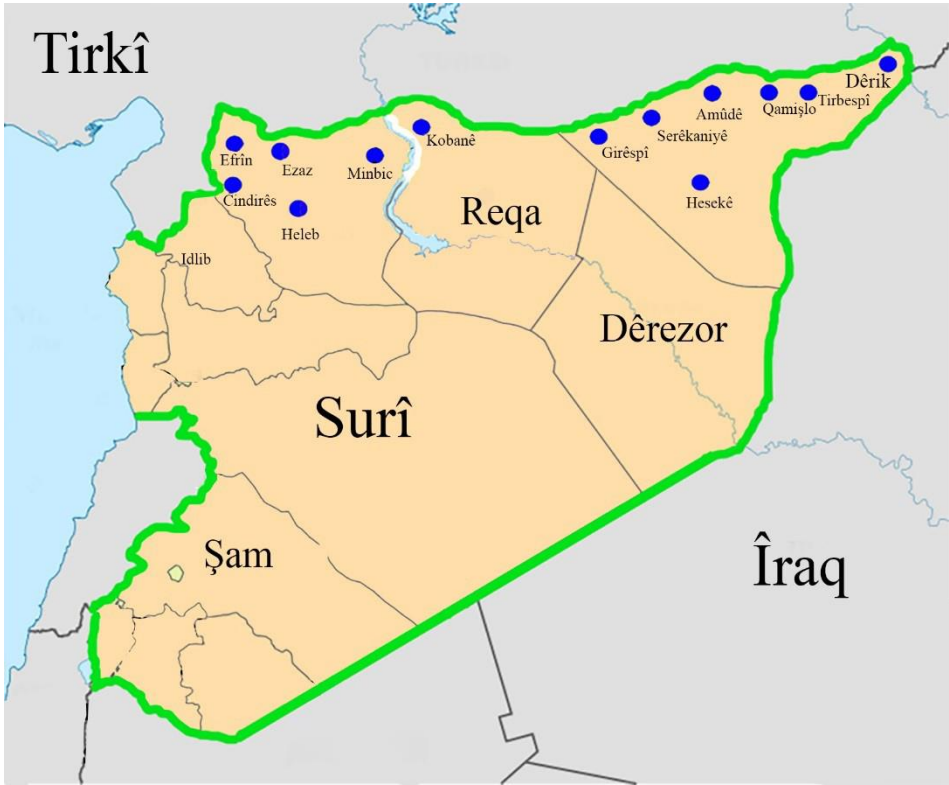
HELBEST

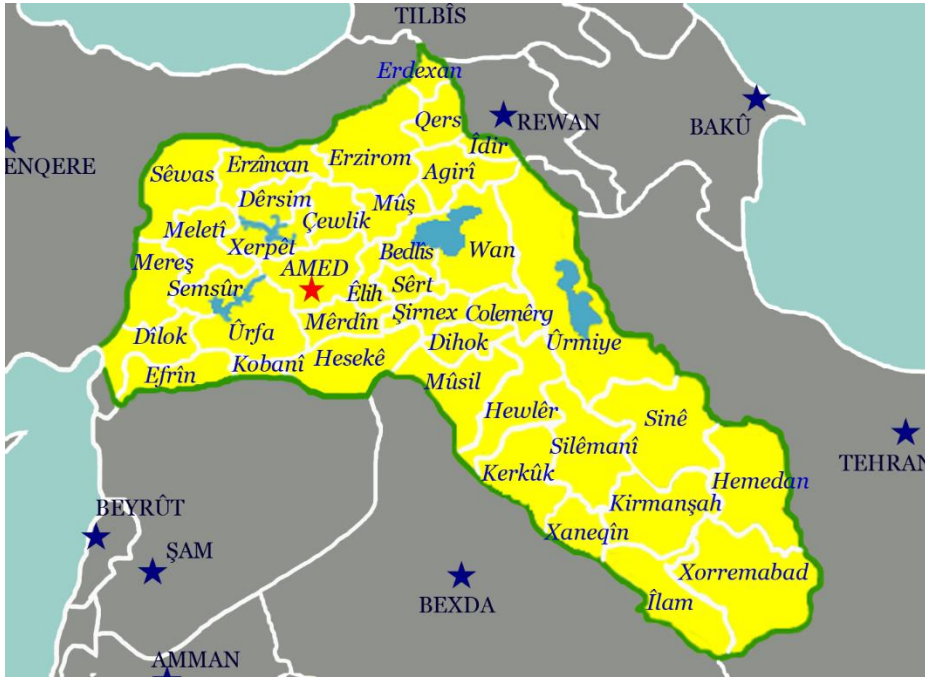
EM LI KU DERÊ DIJÎN

Dinya me girover e
Li dora xwe digere
Dema ger temam dibe
Şev û rojek çêdibe
Dinya me girover e
Dora rojê digere
Dema ger temam dibe
Sal dozdeh meh çêdibe
Dinya me girover e
Bi çiya, dar û ber e
Av û hewa û ber e
Cih, meskenê jîndar e
Tê da dijî însan e
Teyr û tirûd û heywan e
Mêş û morî û kêzik
Hemû cure bi can e

Hûn çî di wêneyê li jêr de dibînin?

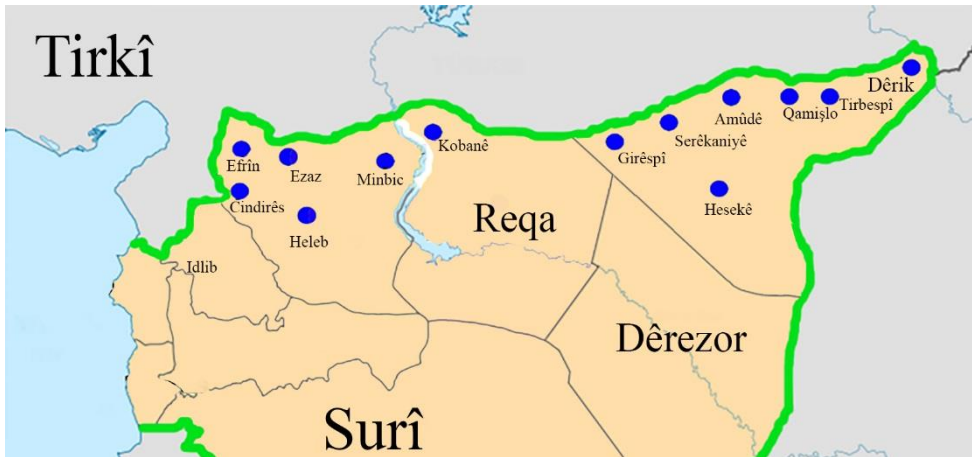

Cîhana me girover e. Girovera wê nêzî ya gogê ye, lê tam ne weke wê ye, bêhtirî xwe weke hêkê ye. Goga zemînê, makêtê (nimûneyên biçûk) cîhana me ye. Di nexşe û goga zemînê de, av bi rengê şîn, erd jî li gorî dewletan cuda cuda hatine rengkirin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

1. Cîhana me çawa ye?
2. Em li ku derê dijîn?
3. Rojavayê Kurdistanê nîşan bike?

JIYANA DERDORA ME

Di xwezayê de her heyînek xwedî girîngî û wateyekê ye. Di navbera van heyînan de hevsengiyêke bêhempa heye. Heyîn jî di nava vê hevsengiyê de ne û hev û du temam dikin.

Heyînen zindî, tîmar dibin, pir dibin û nifşên xwe didin berdewamkirin.

Dema em li hawîrdora xwe dinêrin şînatî, lawir û tiştên din dibînin. Ev hemû bandorê li jiyana me dikin. Em wan nas bikin:

ŞÎNATÎ

Dema em li derdora xwe dinêrin, em dar, gul û giyayên cur bi cur dibînin. Ji wan hemûyan re şînatî tê gotin. Ji bo ku şînatî mezin bibin û berheman bidin, pêdiviya wan bi av, ax û demsaleke guncaw heye.

Şînatî, ji bo jiyana xwe berdewam bike, bi rêya rayên xwe, avê ji axê distîne û dide gewde û pelên xwe. Bi vî awayî debara xwe ji axê distîne.

Şînatî xwezayê dixemilînin û xweşik dikin, bayê qirêj paqij dikin û lawir û mirov jiyana xwe bi şînatîyan didomînin.

Pêwîst e em daran biparêzin, biçînin û wan nebirin.

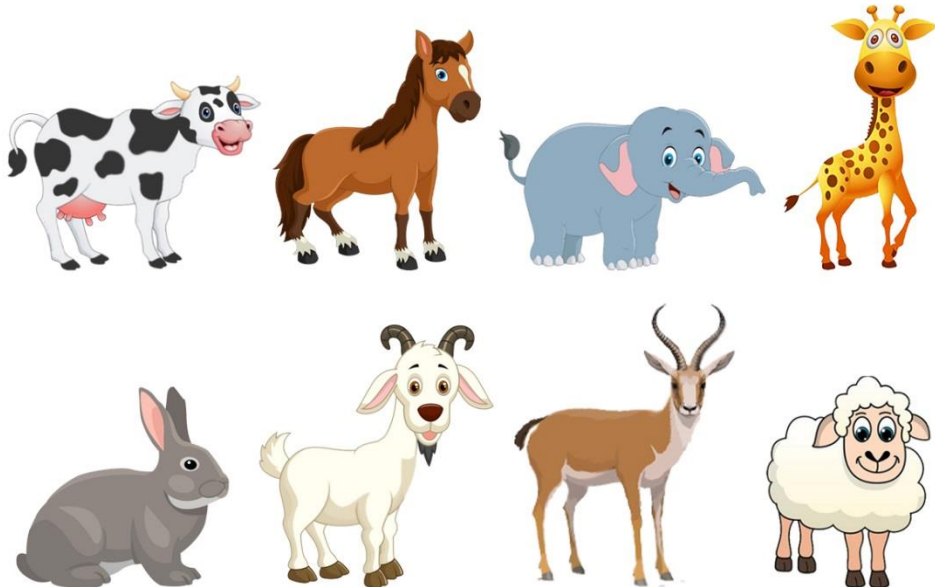
LAWIR

Lawir ji zindiyên derdora me ne. Cihê jiyana lawiran cuda ye. Hinek di nav avê de, hinek di bejahiyê de, hinek jî; hem li avê, hem jî li bejahiyê dijîn. Em pir sûtê ji wan digirin. Şîr û goştê wan dixwin. Ji hiriya wan kincan çêdikin. Ji hêza hin lawiran jî sûtê dibînin û zeviyên xwe bi wan lawiran cot dikin û barên xwe dikişînin.

Lawir jî ji bo ku jiyana xwe berdewam bikin, pêdiviya wan bi ba, av û şînatîyan heye.

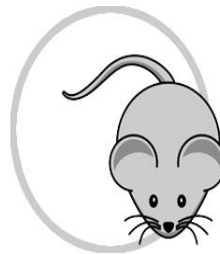
Hinek lawir tenê bi şînatîyan jiyana xwe berdewam dikin weke: bizin, çêlek, mih, hesp û keroşkan.

Hinek lawir jî bi goştê lawirên din jiyana xwe berdewam dikin weke: se, pisîk û şêran.

Hin lawir jî, hem goşt dixwin, hem jî şînatîyan dixwin
weke: mirîşk, çûk, hirç, mişk, meymûn û beqan.

Lawir jî, weke me zindî ne û parçeyek ji xwezayê ne. Ji
bo ku em berhemên lawiran baştir bistînin, pêwîst e em

ziyanê li wan nekin. Wan birçî û bêav nehêlin. Di dema xwe de êm û avê bidin wan.

Hinek lawir li kolanan dijîn. Pêwîst e em li wan nedin û wan nekujin. Di hin cihan de qotiyên avê ji bo wan deynin û wan biparêzin, weke pisîkan.

Her sal 4'ê cotmehê weke roja parastina lawiran tê pîroz kirin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Çi lawir li derdora we hene?
- 2.** Lawir jiyana xwe bi çi berdewam dikin?
- 3.** Çima divê em lawiran biparêzin?
- 4.** Sûdên ku em ji şînatîyan digirin, çi ne?

CEJIN

- 1- Cejin çi ye?
- 2- Ji bo pîrozkirina cejnan çi amadekarî tên kirin?
- 3- Li herêmên me çi cejn tên pîrozkirin?

Di dîroka gelan de rojên girîng û pîroz hene. Ji wan rojên girîng û pîroz re cejin tê gotin. Ev roj, bi şahiyên mezin tên pîrozkirin. Piraniya şêniyan beşdarî van pîrozbahiyan dibin.

Di van rojan de mirov, bi rêzdarî nêzîkî hev dibin. Kesên ku ji hev xeyidîne li hev tên û diçin serdana hev. Cejin ji bo hezkirin, aştî û aramiya civakê pir girîng e.

Cejin dibin sê beş;

- 1- Cejinên civakî
- 2- Cejinên olî
- 3- Cejinên netewî

CEJNÊN CIVAKÎ

Rojên ku di civakê de pir girîng in, weke cejinên civakî tên pîrozkirin.

Mînak, 8'ê Avdarê Cejna Jinê ye û 1'ê Gulanê Cejna Karkerên Cîhanê ye.

Di van rojan de, piranî jin û karker çalakî û şahiyên li dar dixin. Berxwedan, hevgirtin û kêfxweşî bîngehê van cejnan in.

8'ê Avdarê cejna Jinên Kedkar Ên Cîhanê ye

1'ê Gulanê Cejina Karkeran e

CEJINÊN OLÎ

Her olek cejinên wê yên taybet hene. Pêkhatayên her olekê cejina ola xwe pîroz dikin. Pêkhatayên ku ne ji wê olê ne jî, ji bo rêzgirtinê tev li van pîrozbahiyan dibin.

Di herêmên me de olên cuda hene. Weke: misilmantî, xiristiyanî, êzîdiyatî û hwd.

Cejina Remezan û Qurbanê ya misilmanan e, Cejina Rojbûna Hz. Îsa cejineke xiristiyanan e, Cejina Çarşema Sor û Cejna Xizir jî cejnên êzîdiyan e. Di her sê olan de hin cejnên din jî hene.

CEJINA ÊZÎDIYAN

CEJINA MISLMANAN

CEJINA XIRISTIYANAN

CEJNÊN NETEWÎ

Di dîroka her gelekî de rojên taybet hene. Ev roj weke cejnan tên pîrozkirin. Ev cejn rojên berxwedan, serkeftin an jî rojên kêfxweşiyê ne.

Di heremên me de, kurd, ereb, suryan, kildan, turkmen, çerkez û hwd netewên cuda ne û bi hev re dijîn. Her netewek, cejina xwe ya netewî pîroz dike. Hin cejn, ji netewan derbas bûne û weke cejinên giştî tên pîrozkirin. Newroz, cejineke wisa ye ku gelek netew wê pîroz dikin. Her wiha 19'ê Tîrmehê **Roja Şoreşa Rojavayê** û 21'ê Rêbendanê **Roja Ragihandina Birêveberiya Xweser** jî weke cejinên giştî tên pîrozkirin.

Weke ku me li jor diyar kiriye, ji derveyê van cejnan, hin cejinên din jî tên pîrozkirin. Ev cejn weke rojên aramî û aşîtiyê tên dîtin.

Nabe olek an jî netewek, dijbertiya cejin, ol û netewên din bike.

AMADEKARIYÊN CEJINAN

Ji bo pîrozkirina cejinan, amadekariyên cur bi cur tîn kirin. Her cejin bi rengê tî pîrozkirin. Ji ber vê yekê amadekariyên wê cuda ne. Lê belê, amadekariyên giştî jî hene.

Em mal, dibistan û derdorên xwe paqij dikin. Ji xwe re kincên nû dikirin. Dibistan û kolanan dixemilînin. Ji bo şahiyên kesên erkdar amadekariyan dikin û serdana goristanên şehîdan dikin.

Ji bo mêvanên ku bêne mala me, dayîka min xwarin û vexwarinê ji wan re amade dike. Em jî diçin serdana xizim û cîranên xwe û cejna wan pîroz dikin.

MIN LI CEJINÊ ÇI KIR

Ez vê sibehê, ji ber coş û xiroşa cejinê zû şiyar bûm. Min kincên xwe yên netewî li xwe kirin û çûm şahiyê. Min di şahiyê de mamoste û hevalên xwe dîtî. Gelê me jî xwe bi kincên netewî xemilandibûn. Cihê şahiyê bi rengên netewî û wêneyên şehîdan hatibû xemilandin. Ez bi dîtina wan gelekî kêfxweş bûm.

Pêşî em ji bo rêzgirtina ji şehîdan re rawestiyan, piştî şahiya me dest pê kir. Birêveberiya Encumena Bajêr li ser girîngiya cejinê axivî. Min jî helbesta li ser şehîdên Şoreşa Rojavayê xwend. Koma dîlanê govendên gelêrî yên cur bi cur gerandin. Hunermendan jî stranên xwe pêşkêş kirin.

Min bi coşeke mezin li şahiya cejinê temaşe kir. Piştî şahiya cejinê, min di radyo û televîzyonan de bernameyên girêdayî cejinê guhdar û temaşe kir. Di rojname û kovaran de nivîsên der barê girîngiya rojê de hatin weşandin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Çi cejin li herêma te tîn pîrozkirin?
- 2.** Di cejinan de çi amadekarî tîn kirin?

KEVNEŞOPIYA ME

Çand mejiyê civakê ye. Ji nifşekî derbasî nifşekî din dibe û xwe berdewam dike. Her nifşek, hin guhertinan tê de çêdike û bi pêş ve dibe. Çand di civakê de hestên hevgirtin û alîkariyê bi pêş dixê.

Çandên gelan cuda ne. Her çi qas ji hev bandor bûbin û hinekî nêzî hev bin, bi piranî ji hev cuda ne. Pêwîst e em çanda tu gelî piçûk nebînîn û dijbertiya wê çandê nekin.

Kinc, xwarin, lîstok, stran û awazên me çanda me ne. Ji ber ku heremên ku em tê de dijîn, netew û olên cuda tê de hene, çandên cuda jî lê hene. Ev yek dewlemendiyekê çêdike û çanda me rengîn dike.

Em ji bîr nekin ku yekçand û yekreng tiştine ne baş in. Hemû xweza yek gul be ne xweş e. Xweşîkbûna gulan di curbicurbûna wan de ye. Em bi cudahiyên xwe

xweşik in. Cudahiyên me sedemên pêşketina me ne,
pêwîst e em cudahiyên xwe ser yekî din neseþînin û ji
rastiya wî dûr nexin.

TEKNOLOJÎ Û RAGIHANDIN

Teknolojî jiyane hêsantir dike.

PIRSÊN AMADEKARIYÊ

- 1- Çi amûrên teknîkî di mala we de hene?
- 2-Tu dikarî kîjan amûrên teknîkî bi kar bîni?
- 3-Sûd û zîyanên amûrên teknîkî çi ne?

Teknîk, êdî bûye parçeyek ji jiyana me. Em di mal, dibistan, bazar û karên xwe de van amûran bi kar tînin. Ev amûr jiyana me hêsantir dîkin. Ev amûrên tenîkî dibin du beş: Hin ji wan ji bo têkiliyên navbera mirovan, hin ji bo ragihandinê, hin jî ji bo fêrbûn û pêşketinê tên bikaranîn.

Televizyon, radyo, kompîtor, telefon, rojname, kovar, pirtûk û hwd amûrên ragihandinê ne.

Televizyon, amûra ragihandinê ya herî zêde tê bikaranîn. Televizyon hem amûra guhdarkirinê, hem jî ya dîtinê ye. Radyo, tenê amûra guhdarkirinê ye. Dema em li televizyonê temaşe dîkin, dengê wê zêde bilind nekin. Demeke dirêj lê temaşe nekin. Nêzîkî

televizyonê rûnenin. Li radyoyê jî bi dengekî bilind guhdar nekin. Em li bernameyên ku em sûdê jê bigrin, temaşê bikin.

Kompîtor û telefon jî pir tên bikaranîn. Têkiliyên me bi kesên dûr re, bi van amûran çêdibin. Bi rêya internêtê em dikarin xwe bigihînin her deverê. Di heman demê de ji bo xwendin û lêkolînan tiştê baş e.

Demeke dirêj bikaranîna kompîtor û telefonan; hem dema me winda dike, hem jî tendirustiya me xirab dike. Dema telefon di şarjê (şahin) de be, axaftin metirsîdar e. Divê em telefonê ji şarjê derxin û biaxifin.

Dema em bi playstayşin, telefon û kompîtorê dilîzin, pêwîst e dema lîstika me dirêj nebe. Heger dirêj bibe; hem dema me vala diçe, hem jî çavên me zîyanê dibînin.

Ji bo tendirustiya laşê me, pêwîst e dema ku em bi van amûran bilîzin, xwe zêde xwar nekin û rast rûnin.

Kovar, rojname û pirtûk jî amûrên ragihandinê ne. Bi xwendina wan; hem bûyeran nas dikin, hem jî xwe bi pêş dixin.

Name, faks û telgraf jî amûrên ragihandinê ne.

Hin amûrên teknîkî karê malê hêsantir dikin. Weke cilşo, firin, ûtî û hwd. Ev amûr, bi elektrîkê dixebitin. Dema ku em bilîzin, pêwîst e em baldar bin û nêzîkê kabloyên wan nebin. Di dema xebitîna wan de, bi destên şil nêzîkî wan nebin. Heke karê me bi dawî bû, em wan bigirin û kabloyê wan ji prîzê bikşînin.

PIRSÊN NIRXANDINÊ

- 1.** Em amûra televizyonê çawa bi kar tînin?
- 2.** Em amûra telefonê çawa bi kar tînin?
- 3.** Dema ku em van amûran bi kar tînin, li çi baldar bin?

Belavkirina Waneyan Li Ser Sala Xwendinê

Heftî Meh	Heftiya Yekem	Heftiya Duyem	Heftiya Sêyem	Heftiya Çarem
Rezber			Vebûna dibistanê - Naskirina dibistanê	Di dibistanê de fêrî çî dibin? - Dibistan
Cotmeh	Em hev nas bikin - Refên me	Paqjiya refê - Bikaranîna amûrên perwerdeyê	Pêşî guhdarkin e - Axêverê serkeftî - Têkiliyên xwendekaran	- Xwendin - Lîstin
Mijdar	Pîvanên dibistanan	Ji bo jiyana biewle, - pîvanên trafikê pêk bînin	Rojên diyar - Cejna dayîkê	Ez mezin bûm Plankirina dema xwe
Berfanbar	Alîkarî Em ji hev cuda ne Jiyana malbata me	Jiyana tendurist - Nexweşxane	Em laşê xwe nas bikin - em pênc lebatên xwe nas bikin	Em aliyên nas bikin
Rêbandan	Dîtina aliyên	Nirxandina werzê yekem	Bêhinvedan	Bêhinvedan
Reşemeh	Demjimêr Em mehan nas bikin	Demsal - Em demsala nas bikin	Buhar	Havîn
Avdar	Payîz	Zivistan	Em li ku derê dijîn	Jiyana derdora me
Cotan	Cejin - cejnên civakî	Cejnên olî - cejnên netewî	Amadekariyên cejnan - min li cejnê çî kir	Kevneşopiya me
Gulan	Teknolojî û ragihandin	Nirxandina werzê duyem		